

Тамара С. Минић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад
<http://orcid.org/0009-0005-8461-349X>

ИЗ ЗООНИМИЈЕ СЕЛА ИГРОШ КОД БРУСА²

У овом раду се бавимо зоонимијом села Игош, које припада општини Брус. Основни циљ рада подразумева анализу пописане зоонимске грађе са семантичког и структурног аспекта. Теренско истраживање спроведено је почетком 2024. године, сва грађа дата је у дијалекатској форми и у раду је акцентована према принципима акцентуације косовско-ресавског дијалекта, коме говор нашег села и припада. Спроведена анализа је показала да, гледано са семантичког становишта, међу нашом грађом налазимо примере мотивисане бојом длаке или перја, изгледом белега и сличним специфичним ознакама на телу животиње, изгледом делова тела животиња, њиховим понашањем, временом млађења, бројем младунаца донетих на свет и осталим особинама, као и зоониме мотивисане другим ономастичким категоријама. Све забележене зоониме, посматрано са структурног становишта, можемо поделити у неколико подгрупа: имена настала процесом (транс) онимизације, имена настала извођењем, док је један зооним настао слагањем. Будући да је у селу све мање животиња и да су многа имена забележена на основу сећања информатора, истичемо важност наставка оваквих истраживања.

Кључне речи: ономастика, зоонимија, зооним, косовско-ресавски дијалекат, село Игош, Брус

1. УВОД

Основни предмет нашег истраживања представља анализа зоонимије села Игош. Ово село налази се у поткопаонишко-жупској регији и припада општини Брус (в. Арсић 2010: 24). Процес истраживања започет је у јануару 2024. године, теренским бележењем грађе. Укупно смо прикупили 134 зоонима и забележили их у аутентичном дијалекатском изговору информатора³, да би затим уследила анализа прикупљене грађе, као и њена класификација. Сва забележена имена животиња посматраћемо најпре са семантичког, а потом и са структурног становишта. На крају рада налази се и регистар⁴ зоонима забележених у дијалекатском лику и акцентованих према принципима акцентуације косовско-ресавског дијалекта.

Подручје ове општине одувек је било погодно за развој сточарства: након ослобођења од Турака, људи који су живели на овом поднебљу претежно су се бавили овчарством, које је било главна привредна грана, али и узгајањем говеда, свиња, коња и живине (в. Ивезић 2006: 203). Међутим, последњих година, напореда са смањењем броја становника, смањио се и број животиња. Ово се одразило и на село у ком смо прикупљали грађу: иако је сточарство и даље једна од основних пољопривредних делатности у Игошу, данас има много мање

1 tamara.minic@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2024. години број 451-03-66/2024-03/ 200198).

3 Сви информатори су изворни говорници косовско-ресавског дијалекта.

4 Уп. са списком у Шћепановић 1997.

животиња него што их је било у двадесетом веку⁵. Зато је један део имена који чине наш корпус наведен према сећању информатора. Из истих разлога напомињемо и да је ово био један од последњих тренутака за прикупљање овакве грађе на терену, јер је, осим све мањег броја стоке, у селу све мање и потенцијалних информатора који се сећају ранијих имена животиња. Осим тога, данас су животиње махом затворене у шталама, ретко иду на пашу и зато је све мање потреба за њихово именовање, односно дозивање.

У Игошу се данас најчешће гаје говеда (*Bos taurus*), овце (*Ovis aries*), свиње (*Sus*) и кокошке (*Gallus domesticus*), док је број коза (*Capra hircus*) нешто мањи, а од кућних љубимаца у скоро сваком домаћинству срећу се пси (*Canis familiaris*) и мачке (*Felis catus*). Понегде се могу наћи и зечеви (*Lepus*), мисирке (*Helmeted guineafowl*), патке (*Anatidae*), гуске (*Anser*) и паунови (*Peafowls*), а није нам познато да тренутно неко има коње (*Equus caballus*) и магарце (*Asinus*). Међу живином имена се махом дају само кокошкама и петловима, тако да нисмо успели да пронађемо ниједно име мисирки, гусака или паунова. Иако данас у селу нема коња, забележили смо два зоонима на основу сећања информатора. Овом приликом изостала су и имена магарца.

Поједини делови ове општине раније су језички испитани⁶. Међутим, истраживања из области зоонимије су изостала. Зато ће основни циљ нашег истраживања бити бележење зоонима и спровођење њихове анализе јер желимо да сачувамо податке о изгледу зоонимијског система који временом постаје све сиромашнији.

Зооним као антропономастичка категорија⁷ има пуну номинацијску вредност (в. Шћепановић 2002: 323). Како пише В. Петровић (2020: 96):

„*Zoonimija*, kao onomastička disciplina, bavi se prikupljanjem, analiziranjem i opisivanjem zoonima – imena domaćih životinja – nastalih posredstvom vizuelnog, auditivnog ili asocijativnog odnosa (*imenitelja*, *nominatora*) i životinje koja se imenuje (*nominuje*), i to najčešće kroz imeniteljevo poimanje jedne ili više (naj)upečatljivijih karakteristika konkretne životinje.”

За разлику од људи који имена добијају одмах након рођења, животињама име обично буде дато касније, када власник спозна њене упечатљиве карактеристике (в. Шћепановић 1997: 85).

Истраживањима из области дијалекатске зоонимије бавили су се различити аутори, а зооними су прикупљани у различитим крајевима. Овом приликом издвојићемо радове без претензија на библиографску исцрпност:

- (1) зоонимијом Старог Влаха бавио се Михаило Шћепановић (2000);
- (2) зоониме у качерској области забележили су Миодраг Јаћимовић и Драгољуб Петровић (2003);
- (3) зоониме у околини Пријепоља бележио је и анализирао Веселин Петровић (2013);
- (4) зоонимијом села у околини Великог Градишта бавила се Анђела Калуђеровић (2024);

5 О смањењу броја грла говорили су нам и информатори.

6 Списак испитаних ареала можемо пронаћи у Радић 2010.

7 О ономастичким категоријама в. Шћепановић 2003.

- (5) зоониме сакупљене области Рађевине анализирао је Мирјана Петровић (2009);
- (6) мотивисаношћу зоонима ексцерпираним из *Речника јужне Србије* Момчила Златановића бавила се Радмила Жутић (2004).

2. СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ЗООНИМА

Све забележене зоониме поделићемо у две велике групе (према Чилаш Шимпрага, Хорват 2014, Николић 2021). У првој групи налазе се непосредно мотивисана имена, међу којима даље примећујемо:

- (1) имена мотивисана бојом или шаренилом длаке или перја;
- (2) имена мотивисана белегом и сличним обележјима на телу животиње;
- (3) зоониме мотивисане изгледом и величином одређених делова тела⁸;
- (4) зоониме мотивисане понашањем животиња;
- (5) зоониме мотивисане временом млађења и бројем младунаца донетих на свет, као и имена мотивисана осталим, раније ненаведеним особинама животиње.

У оквиру друге групе издвојена су посредно мотивисана имена: имена мотивисана називима других животиња, називима биљака, различитим апелативима, те зооними мотивисани другим ономастичким категоријама.

2.1. Непосредно мотивисани зооними

2.1.1. Зооними мотивисани бојом

Међу прикупљеним зоонимима, уколико изузмемо оне који су мотивисани другим ономастичким категоријама, највише је имена датих на основу боје длаке или перја. Осим зоонима мотивисаних бојом (*бела*, *црна*, *сива*, *жуџа* и *црвена*), у ову групу сврставамо и имена мотивисана шаренилом крзна или перја (в. Жутић 2004, Петровић 2013, Чилаш Шимпрага, Хорват 2014).

- (1) Будући да се скоро у свим примерима мотивисаним белом бојом налази иста придевска основа (*бел-*), зооними које сврставамо у ову групу семантички су прозирни: *Бѣла* (свиња), *Бѣлац* (јарац), *Белѣца*⁹, *Белѣјка* (овце), *Белѣчко* (ован и петао), *Бѣлка* (крава, овца, коза, свиња и кокошка), *Бѣлко* (пас). Само један зооним мотивисан је придевом *сег*: *Сѣга* (овца). Зооними мотивисани белом бојом махом представљају имена оваца и овнова и указују на најчешћу боју њихове вуне, али се дају и другим животињама: кравама, козама, свињама, псима, кокошкама, петловима.
- (2) Један забележен зооним у својој основи садржи придев *црн*: *Црнѣјка* (овца), а заступљене су и основе *џар-*: *Гѣра* (свиња), *Гѣри*¹⁰ (пас) и *мрк-*: *Мркѣша* (коза). Као што наведени примери показују, зооними мотиви-

8 Најчешће су у питању зооними мотивисани изгледом ушију, репа, рогова или неким другим телесним особинама.

9 Уп. *белица* 'бела без пеге овца' (Елезовић 1998 I: 39).

10 Осим према боји длаке, име пса *Гари* може бити, у данашње време, мотивисано и именом кућног љубимца једног јунака из цртаног филма.

сани црном бојом и њеним дериватима дају се различитим животињама: овцама, козама, свињама, псима.

- (3) Зооним *Сйвдња* (бик) мотивисан је сивом бојом.
- (4) Неколико зоонима мотивисано је жутом бојом: *Жўја* (овца), *Жушан* (птао), *Жўшац* (јарац), *Жўши* (мачак), *Жўшка* (коза), *Жўћа* (пас). У једном примеру налазимо и нијансу жуте боје, тј. придев *злашан*: *Злаша* (крава). Зооними мотивисани овом бојом дају се различитим животињама: кравама, овцама, козама, јарчевима, псима, мачкама, петловима.
- (5) На терену смо забележили и неколико зоонима мотивисаних дериватима црвене боје: *риђ*, *руд*, *рујан*, *румен* и рус: *Рйђдња*, *Рўддња*, *Рўшко* (бикови), *Рўјка*, *Румѐнка*, *Рўшка* (краве). Како наш корпус показује, оваква имена дају се само кравама и биковима.
- (6) У посебну подгрупу издвајамо имена мотивисана шаренилом крзна или перја распоређеног по целом телу животиње. Највећи број зоонима представља изведенице састављене од придевске основе *шар-*: *Шђра* (овца или свиња), *Шарѐна* (овца), *Шђрка*, *Шарўља* (краве), *Шђрко* (пас), *Шђрдња* (бик). Од придева *йиргав*, тј. *йиргас* ('пепељив, прошаран црним и белим пегама но тако да преовлађује мрка боја', Елезовић 1998 II: 75) настао је зооним *Пйрѓа* (кокошка). С обзиром на то да су шаре по читавом телу честа одлика длака и перја животиња, оваква имена се дају различитим врстама: кравама, биковима, овцама, свињама, псима и кокошкама.

2.1.2. Зооними мотививисани белегом и другим специфичним обележјима на телу животиње

У другу групу сврставамо све зоониме који су мотивисани бојом или обликом белега на телу животиње (в. Жугић 2004, Чилаш Шимпрага, Хорват 2014). Белег (‘знак по коме се неко или нешто распознаје’, РСАНУ I: 435) најчешће се налази на глави, око врата или на стомаку животиње (в. Петровић 2013: 418). На основу изгледа белега и места на телу на ком се налази, све прикупљене зоониме можемо поделити у неколико подгрупа (уп. Чилаш Шимпрага, Хорват 2014):

- (1) белег у облику цвета: *Цвејка*, *Цве́ша*, *Цвейуља* (краве), *Цвејко*, *Цве́шња* (бикови), *Цвейшоша* (овца);
- (2) белег у облику мрље, пеге или пруге: *Баља*, *Баљка*, *Боба*, *Була*¹¹ (краве), *Баљко* (бик и пас), *Буљко* (бик), *Зрња*¹², *Калуша*¹³ (овце), *Калушко* (ован), *Ла́са*, *Ли́са*, *Ли́ска* (керуше), *Ли́са* (коза), *Ли́ско*, *Пеђи*, *Пушко*¹⁴ (пси), *Пушка*, *Роша*¹⁵ (овце);
- (3) различита боја делова тела: *Ци́га* (овца и пас која/и има црну главу).

Имена која налазимо у оквиру ове групе дају се кравима, биковима, овцама, козама, псима, керушама и кокошкама.

11 Уп. *буластѣ*: 'који има беле белеге (за коња, краву)' (РСАНУ II: 275).

12 Овца која има ситне тачке по глави, уп. Шћепановић 2000: 610.

13 Уп. *Калеша* у: Жугић 2004: 181.

14 Пас који има белу длаку на ногама изнад шапа (уп. име коња у Шћепановић 2000: 607).

15 В. *рошав*, *рохав*: 'траговима од богиња, богињав, оспичав' (РСЈ 2011: 1150).

2.1.3. Зооними мотивисани карактеристичним телесним ознакама животиње

Зооними које сврставамо у ову групу махом су прозирног значења, будући да су сачували своју примарну апелативну мотивацију (уп. Николић, М, Николић, В. 2017).

- (1) Мали број зоонима мотивисан је изгледом или величином ушију. У ову групу сврставамо имена у чијој се основи налази придев *чуљаст*: *Чуља* (овца и коза које имају мале уши) и *Чуљко* (ован који има мале уши).
- (2) Мотивацију за именовање неких животиња представљају и дужина и одсуство репа. Забележена су два таква зоонима: *Куса* (овца која нема реп), *Рейдња* (бик који има велики реп).
- (3) Неки зооними мотивисани су присуством или одсуством рогова: *Рогдња* (бик и ован који имају велике роге), *Шуша* (коза која нема роге), *Шушан* и *Шушко* (овнови који немају роге). Оваква имена дају се животињама код којих присуство или одсуство рогова представља упечатљиву особину: биковима, овновима и козама.
- (4) Посебно издвајамо зоониме који су мотивисани неким другим, раније ненаведеним особинама делова тела, длака или перја животиња (уп. Петровић 2013: 420–421). У нашем корпусу у питању су имена кокошака које на одређеним деловима тела имају густо и велико перје: *Кайарка*, *Ђуба*. Такође, у ову групу издвајамо и зоониме мотивисане одсуством перја са неког дела тела животиња, обично са врата: *Голошја* (кокошка). Зооним *Груњка* (коза) мотивисан је дијалекатским називом за део тела животиње (лексемом *груње*¹⁶ у овом крају означавају се две мале израслине у облику сузе на левој и десној страни врата козе, одмах испод браде).

2.1.4. Зооними мотивисани понашањем животиња

Неки зооними мотивисани су понашањем животиња, у чему велику улогу има емотивни однос номинатора према именованој животињи (в. Петровић 2013: 422): *Врџка* (керуша), *Маза* (мачка). У зоониму *Лейџка* (овца) примећујемо емотивни однос номинатора према физичкој лепоти животиње. Примери из нашег корпуса показују да се имена која поседују субјективни став номинатора дају кравама, али и женкама кућних љубимаца: керушама и мачкама.

2.1.5. Зооними мотивисани осталим особинама животиње

Понекад критеријум времена рођења неке животиње може бити мотивација за настанак њеног имена: *Бџица* и *Бџико*¹⁷ су крава и бик отељени на Божић, а *Зора* и *Здран* крава и коњ који су дошли на свет у зору.

Забележен је само један пример зоонима мотивисаног бројем младунаца које је јединка донела на свет. У питању је име овце која је ојагњила два јагњета: *Близна*. Ово име забележено је према сећању информатора, али данас није заступљено будући да је сада знатно већи број оваца које рађају по два јагњета него

¹⁶ Са друге стране, у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика* налазимо другачије значење лексеме *груња*: 'назив за црну козу која је по грудима жута' (РСАНУ III: 708).

¹⁷ В. Николић 2021: 69.

што је то некада био случај, те овакво име данас не би посебно издвајало једну животињу од друге.

Можемо издвојити и један зооним мотивисан функцијом коју животиња има у стаду (в. Петровић 2013: 422): *Звонара* (овца). Овај зооним је данас све ређи, будући да овце не носе звоно¹⁸ јер се не изводе на пашу.

Најзад, име *Муса* даје се овну и јарцу који је, док је био јагње, тј. јаре, често био *мусав* од млека.

2. 2. Посредно мотивисани зооними

Унутар ове групе издвајамо зоониме који „se temelje na sličnosti životinje s apelativom u osnovi imena” (Чилаш Шимпрага, Хорват 2014: 55), као и имена мотивисана другим ономастичким категоријама.

2.2.1. Зооними мотивисани називима животиња

У зависности од тога којој групи животиња припадају апелативи који се налазе у основи имена, све забележене зоониме које сврставамо у ову групу можемо поделити у три подгрупе:

- (1) зооними мотивисани називима сисара: *Видра* (керуша), *Зеконја* (бик), *Маца*, *Мега* (крава), *Мишко* (коњ), *Срна* (коза). Овде можемо поменути и имена керуша *Цуки* и *Цука*, у којима примећујемо лексему *цуки*: ’пас, псето, псетанце’ (РСЈ 2011: 1468). Издвојени зооними односе се на:
 - (а) боју животиње: *Мега*, *Срна* су крава и коза браон боје, *Зеконја* је *зелкаст* бик: ’који је боје зеца, сивкаст, зеленкаст, зеленкастосив (обично о длаци животиња)’, РСАНУ VI: 770, име *Мишко* показује да је боја длаке коња упоређена са карактеристичном бојом длаке друге животиње, миша: „мишја боја”, в. Жутић 2004: 181;
 - (б) специфично понашање животиње: *Маца* је умиљата крава;
 - (в) облик тела животиње: *Видра* је керуша дугог тела;
- (2) зооним мотивисан називом птице: *Ласта* (крава). Овај зооним се односи на специфично понашање животиње: крава је брза и окретна;
- (3) зооним мотивисан именом инсекта: *Буби* (пас). Наведени пример се односи на величину животиње: у питању је мали пас.

2.2.2. Зооними мотивисани називима биљака

Мотивација називима биљака није честа у испитаном подручју. Овом приликом забележили смо четири таква имена: зооними *Борка* (крава) и *Боронја* (бик) мотивисани су називом дрвенасте биљке, зооним *Дуња* (крава) мотивисан је именом воћа, док је зооним *Ружа* (крава) мотивисан називом цвећа. У прва два примера налазимо мотивацију величином тела животиње, док у трећем и четвртм случају може бити мотивисаност бојом животиње (крава жућкаста као дуња или црвенкасте боје као ружа). Зооним *Ружа* може се дати и крави која на глави или другом делу тела има шару у облику руже.

¹⁸ Раније је у стаду постојала по једна овца која је носила звоно, да би чобанин пратећи његов звук лакше могао да нађе стадо, уколико оно оде негде са пашњака и изгуби се.

2.2.3. Зооними мотивисани различитим апелативима

У оквиру ове подгрупе најпре издвајамо име *Бјсерка* (кокошка), мотивисано именицом *бисер*. Овај зооним се односи на боју животиње, будући да је реч о кокошки беле боје. У исти одељак сврставамо и зооним *Панца* (пас), јер у њему примећујемо именицу *панча*¹⁹: 'канца' (Караџић 1852: 487).

Неколико зоонима мотивисано је апелативима који се примарно односе на људе: *Рѣкс* (пас), *Сјн* (бик) и *Цјра* (крава и керуша). Унутар првог издвојеног примера налази се назив владара (в. Николић 2021: 70). У другом зоониму проналазимо апелатив који примарно означава родбински однос. Номинатор давањем оваквог имена исказује блискост²⁰ у менталној слици са животињом коју именује (в. Чилаш Шимпрага, Хорват 2014: 58). Трећи пример побуђује асоцијације на младост и нежност, с обзиром на то да је мотивисан апелативом који примарно означава младу особу женског пола (в. Чилаш Шимпрага, Хорват 2014: 58).

2.2.4. Зооними мотивисани другим ономастичким категоријама

Велики број зоонима настао је процесом трансонимизације од антропонима и домаћег и страног порекла. Оваква имена дају се различитим врстама животиња: кравама, коњима, псима, мачкама, зечевима, петловима, паткама. Нарочито међу именима паса и мачака можемо пронаћи и зоониме мотивисане другим зоонимима, односно именима животиња из серија, филмова, анимираних филмова и књижевних дела:

- (1) зооними настали од домаћих антропонима²¹: *Мјлка* (крава), *Мјца* (крава и мачка), *Бѣки*, *Мјки* (пси), *Мјра*, *Марјина*, *Цјца* (мачке), *Мјрко*, *Цјле* (мачкови), *Пјшко* (петао);
- (2) зооними настали од антропонима страног порекла: *Бѣни*, *Дјки*, *Лјки*, *Цјки*, *Цјри*, *Цјси*, *Цјни* (пси), *Верѣника*, *Лјли*, *Лѣра* (керуше), *Лјна* (крава), *Лјра* (крава и керуша), *Лјза* (мачка), *Мјли* (овца), *Рјки* (зец), *Тѣди* (мачак);
- (3) зооними мотивисани именима животиња из домаћих серија и филмова: *Роксѣнда* (коза), *Сјма* (пас);
- (4) зооними мотивисани именима животиња из анимираних филмова: *Пјја* (патак), *Пјша* (патка), *Тѣм* (мачак);
- (5) зооними мотивисани именима животиња из књижевних дела: *Аска* (овца), *Лјси*, *Фјфи* (пси), *Тѣша* (мачак).

3. СТРУКТУРНА АНАЛИЗА ЗООНИМА

Приликом анализе зоонима са творбеног аспекта посебно треба водити рачуна приликом раздвајања корена и суфикса, будући да се у зоонимији неретко дешава појава преузимање готових апеалтива (в. Шћепановић 1997: 93). Међу прикупљеном грађом налазимо зоониме настале процесом (транс)онимизације, али и зоониме настале извођењем и слагањем (уп. Чилаш Шимпрага, Хорват 2015).

19 У нашем облику имамо дијалекатски облик *панца*.

20 Животиња му помаже, одмењује га „као син”.

21 Већина антропонима налази се у *Речнику личних имена код Срба* Милице Грковић (1977).

3.1. ЗООНИМИ НАСТАЛИ ПРОЦЕСОМ (ТРАНС)ОНИМИЗАЦИЈЕ

- (1) Неколико зоонима настало је процесом онимизације од именица: *Вйдра*, *Цўка* (керуше), *Дуња*, *Ласїа*, *Маца*, *Мёда*, *Ружа* (краве), *Панца*, *Рёкс* (пси), *Сїн* (бик), *Ср̀на* (коза), *Цўки* (керуша), *Цўра* (крава и керуша).
- (2) Следећи зооними настали су процесом онимизације од придева: *Блізна*, *Сёда*, *Шарёна* (овце), *Жўши* (мачак), *Шўша* (коза).
- (3) Велики број зоонима настао је процесом трансонимизације: *Бд́ки* (пас), *Марко* (мачак), *Ма́ра*, *Марїна*, *Цї́ца* (мачке), *Мі́ца* (мачка и крава), *Мї́лка* (крава), *Пёйко* (петак); *Бд́ни*, *Дї́ки*, *Лї́ки*, *Ма́ки*, *Цё́ки*, *Цё́ри*, *Цё́си*, *Цд́ни* (пси), *Верд́ника*, *Лї́ли*, *Лора́* (керуше), *Лара́* (керуша и крава), *Лана́* (крава), *Лі́за* (мачка), *Мё́ли* (овца), *Рї́ки* (зец), *Тд́ди*, *Цї́ле* (мачкови); *А́ска* (овца), *Лё́си*, *Фї́фи* (пси), *То́ша* (мачак); *Па́ја* (патак), *Па́ша* (патка), *Тд́м* (мачак); *Рокс́анда* (коза), *Сі́ма* (пас).

3.2. ЗООНИМИ НАСТАЛИ ИЗВОЂЕЊЕМ

Следећи зооними настали су додавањем различитих суфикса на основу (су)фиксе издвајамо према Клајн 2003):

- (1) Суфикс *-а* (*-ја*) један је од најпродуктивнијих. Додаје се на различите основе и гради имена различитих врста животиња: *Бё́ла* (свиња), *Ба́ља* (крава), *Боба́* (крава), *Бў́ла* (крава), *Гя́ра* (свиња), *Жў́ја* (овца), *Жу́ћа* (пас), *Зла́ша* (крава), *Зора́* (крава), *Зр́ња* (овца), *Кў́са* (овца), *Лї́са* (керуша), *Лї́са* (керуша), *Лї́са* (коза), *Мў́са* (ован и јарац), *Пї́рға* (кокошка), *Ро́ша* (овца), *Тў́ба* (кокошка), *Цвё́ша* (крава), *Цї́га* (овца и пас), *Цў́ка* (керуша), *Чў́ља* (коза и овца), *Шя́ра* (овца и свиња).
- (2) Суфикс *-ара* јавља се у имену овце: *Звоня́ра* и показује вршиоца радње: овца која носи звоно.
- (3) Суфикс *-ица* је слабе продуктивности и можемо га наћи у зоонимима: *Белї́ца* (овца) и *Бд́жица* (крава).
- (4) Суфикс *-ка* је, са друге стране, веома продуктиван. Како показују наши примери, слично као суфикс *-а*, и суфикс *-ка* додаје се на различите основе и представља део имена женки различитих животиња: *Ба́љка* (крава), *Бёлка* (крава, овца, коза, свиња, кокошка), *Бї́серка* (кокошка), *Бор́ка* (крава), *Врї́ка* (керуша), *Гру́ња* (коза), *Жў́шка* (коза), *Кайпар́ка* (кокошка), *Лї́ска* (керуша), *Пў́шка* (овца), *Рў́жа* (крава), *Румён́ка* (крава), *Рў́шка* (крава), *Цвё́јка* (крава), *Шя́рка* (крава).
- (5) Суфикс *-ојка* јавља се у именима оваца: *Белд́јка*, *Лейд́јка*, *Црнд́јка*.
- (6) Суфикс *-оша* налазимо у имену овце: *Цвёйш́оша*.
- (7) Суфикс *-уља* примећен је само у именима крава: *Цвёйш́уља* и *Шару́ља*.
- (8) Суфикс *-уша* такође се јавља у два забележена зоонима: *Калў́ша* (овца), *Мркў́ша* (коза).
- (9) Суфикс *-ан* је слабе продуктивности и налази се у примерима: *Жуш́ан* (петак), *Здран́* (коњ) и *Шуш́ан* (ован).

- (10) Суфикс *-ац* такође није продуктиван и налазимо га само у именима јарче-ва: *Бѣлац, Жуџац*.
- (11) Суфикс *-ко* додаје се на различите основе и гради имена која се дају мужјацима различитих животиња: *Бѣљко* (бик или пас), *Белѣчко*²² (ован и петао), *Бѣлко* (пас), *Бѣшко* (бик), *Бѣљко* (бик), *Калѣшко* (ован), *Лѣско* (пас), *Мѣшко* (коњ), *Пѣшко* (пас), *Рѣшко* (бик), *Цвѣшко* (бик), *Чѣљко* (ован), *Шѣрко* (пас), *Шѣшко* (ован).
- (12) Суфикс *-оња* јавља се у именима бикова²³ и овнова: *Бѣроња* (бик), *Зѣкѣња* (бик), *Рѣидѣња* (бик), *Рѣѣѣња* (бик), *Рѣѣѣња* (бик и ован), *Рѣѣѣња* (бик), *Сѣвѣња* (бик), *Цвѣѣѣња* (бик), *Шѣрѣња* (бик).

Посебно издвајамо зоониме *Бѣби, Гѣри, Пѣѣи* (пси), настале аналогijом према именима страног порекла на *-и* (*Цѣки, Цѣси, Цѣни*).

3.3. ЗООНИМИ НАСТАЛИ СЛАГАЊЕМ.

Слагање је редак творбени процес у зоонимском систему овог села. На терену је забележен само један зооним који се састоји од једне придевске и једне именичке основе: *Голошѣја* (кокошка).

4. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Како је спроведено истраживање показало, прикупљени зооними одликују се разноврсношћу и са значењског и са структурног становишта. Спроведена семантичка анализа је показала да су имена домаћих животиња које се гаје у Игрошу махом мотивисана бојом длаке или перја (*бела, црна, сива, жуџа, црвена*), изгледом белега или другим специфичним обележјем на телу животиње, изгледом и величином одређених делова тела (рогова, ушију, репа), специфичним понашањем животиње и другим одликама: временом млађења, бројем младунаца донетих на свет или функцијом коју животиња има. Поједини зооними мотивисани су и називима других животиња (сисара, птица и инсеката), називима биљака (*бор, дуња, ружа*), различитим апелативима или неким другим ономастичким категоријама.

Посматрано са структурног аспекта, сву прикупљену грађу поделили смо у неколико подгрупа: имена настала процесом онимизације од именица и придева, имена настала процесом трансонимизације, као и зоониме настале додавањем суфикса *-а* (*-ја*), *-ара*, *-ица*, *-ка*, *-ојка*, *-оша*, *-уља*, *-уша*; *-ан*, *-ац*, *-ко*, *-оња* на различите основе, док је једно име настало слагањем.

Уколико узмемо у обзир чињеницу да је ово подручје језички слабо истражено, да су истраживања из области зоонимије потпуно изостала, а да су зооними, што је потврдило и наше истраживање, у процесу нестајања, посебно напомињемо да је битно што пре пописати их. С обзиром на све изложено, истичемо важност наставка теренских истраживања сличног типа на поменутом простору.

22 Могуће је да се овде суфикс *-ко* додаје на основу придева *беличаст*, па да се у том случају именује животиња која није потпуно беле боје, или је у питању сложени суфикс (суфикс *-ичко* није наведен код Клајна (2003), али формант *-ич-* налазимо у примерима суфикса *-ичар*, *-ичић*, *-ична* (в. Клајн 2003: 398)).

23 У старијим граматикама је истичана употреба суфикса *-оња* за волове (в. Клајн 2003: 177).

5. РЕГИСТАР ЗООНИМА

5.1. Имена за *Bos taurus*

Краве

Баља, 'има баљасто на глави'
Баљка, в. Баља
Белка, 'највише има белу боју'
Боба, 'може да буде тачкаста'
Бџица, 'отелила се на Божић'
Борка, 'велика и лепа крава'
Була, 'буласта крава'
Дуња, 'светло жућкаста'
Злаџа, 'онако жућкаста'
Зора, 'отељена у зору'
Лана, немот.
Лара, немот.
Ласџа, 'добра, паметна'
Маца, 'умиљата крава, воли да се мази'
Меда, 'лепа крава, кафена'
Милка, немот.
Мица, немот.
Ружа, 'има белег као ружа'
Ружка, 'вуче на наранџасто'
Румџка, 'црвенкаста крава, румена'
Ружка, в. Румџка
Цвејка, 'има цвет на сред чела'
Цвеџа, в. Цвејка
Цветиља, в. Цвејка
Цџра, 'немирна крава'
Шарка, 'шарена крава'
Шаруља, в. Шарка

Бикови

Баљко, 'има бело између очију'
Бџоња, 'крупан бик'
Бџко, 'отелио се на Божић'
Булко, 'буласт'
Зџкоња, 'зекаст, зелен'
Рџкоња, 'има дугачак реп'
Рићкоња, 'светли, рићи бик'
Рџкоња, 'има велике рогове'
Рџкоња, 'црвенкасти бик'
Ружко, в. Рџкоња
Сивкоња, 'сивкаст бик'
Син, 'помаже, одмењује'
Цвеџко, 'има шару као цвет'
Цвеџкоња, в. Цвеџко
Шаркоња, 'шарен бик'

5.2. Имена за *Equus caballus*

Коњи

Зѡран, 'родио се у зору'
Мийико, 'сивкасте боје'

5.3. Имена за *Ovis aries*

Овце

Ѐска, немот.
Белйца, 'има бело руно'
Бёлка, в. Белйца
Белѡјка, в. Белйца
Блйзна, 'ојагњила два јагњета'
Жѡја, 'има жуту главу'
Звонѡра, 'иде прва и носи звоно'
Зрња, 'има пегаву главу'
Калѡша, 'калушаста око очију'
Кѡса, 'нема реп'
Лейѡјка, 'много лепа овца'
Мёли, немот.
Пѡшка, 'има бели круг око црне ноге'
Рѡша, 'има црне тачкице по глави'
Сёда, 'светлосива, као да је седа'
Цвейѡша, 'има црну главу и белу шару'
Цйга, 'има црну главу'
Црнѡјка, 'има црно руно'
Чѡља, 'има мале уши'
Шѡра, 'шарена овца'
Шарёна, в. Шѡра

Овнови

Белйчко, 'има белу вуну'
Калѡшко, 'има белу главу и црне тачке око очију'
Мѡсав, 'мусав'
Рѡгѡња, 'кад има рогове'
Чѡљко, 'има мале уши'
Шуѡѡн, 'нема рогове'
Шѡшко, в. Шуѡѡн

5.4. Имена за *Capra hircus*

Козе

Бёлка, 'бела коза'
Груњка, 'име груње испод браде'
Жѡшка, 'жућкаста коза'
Лйса, 'има белег на глави'
Мркѡша, 'има загаситу боју'
Роксѡнда, немот.
Срна, 'кафена и скаче'

Чуља, 'има мале уши'
Шуша, 'кад нема рогове'

Јарчеви

Бѣлац, 'скроз бео јарац'
Жушац, 'жућкасти јарац'
Му̀са, 'мусав'

5.5. Имена за *Sus*

Свиње

Бѣла, 'бела свиња'
Бѣлка, в. Бѣла
Га̀ра, 'црна свиња'
Ша̀ра, 'шарена свиња'

5.6. Имена за *Canis familiaris*

Пси

Баљко, 'има бело између очију'
Бѣлко, 'скоро скроз бео'
Бѣки, немот.
Бѣни, немот.
Бѣби, 'много мали'
Га̀ри, 'црно куче'
Дѣки, немот.
Жу̀ћа, 'жут пас'
Ла̀ки, немот.
Лѐси, немот.
Лѝско, 'лисаст, има белег на глави'
Ма̀ки, немот.
Па̀нџа, 'домаће куче'
Пѐги, 'има пеге'
Пу̀шко, 'има бело око нога'
Рѐкс, 'често дају то име'
Сѝма, немот.
Фѣфи, немот.
Цѝга, 'има црне длаке'
Цѣки, немот.
Цѣри, немот.
Цѣси, немот.
Цѣни, немот.
Ша̀рко, 'шарен, има разне боје'

Керуше

Верѣника, немот.
Вѝдра, 'дугачка, брза'
Врѣка, 'стално трчи, брзо нађе дивљач'
Ла̀ра, немот.
Ла̀са, 'онако ласаста'

Лйли, немот.
Лйса, 'има белег на глави'
Лйска, в. Лйса
Лора, немот.
Цука, 'мала керуша'
Цуки, в. Цука
Цура, 'обично ловачке сорте'

5.7. Имена за *Felis catus*

Мачке

Лйза, немот.
Маза, 'размажена, воли да се мази'
Мара, немот.
Марйна, немот.
Мица, немот.
Цица, немот.

Мачкови

Жуши, 'жуте боје'
Марко, немот.
Тоди, немот.
Том, немот.
Тоша, немот.
Циле, немот.

5.8. Имена за *Lepus*

Зечеви

Рйки, немот.

5.9. Имена за *Gallus domesticus*

Кокошке

Белка, 'бела кокошка'
Бйсерка, 'бела као бисер'
Голошија, 'нема перје по врату'
Кйпарка, 'шарена, има ћубу'
Пйрға, 'шарена, пиргаста'
Буба, 'има ћубу на глави'

Петлови

Белйчко, 'петао што има бело перје'
Жушан, 'жућкаст петао'
Пейко, немот.

5.10. Имена за *Anatidae*

Патке
Пашиа, немот.

Паткови
Паја, немот.

Литература

- Арсић 2010: М. Арсић, *Изрош*, Крушевац: Бест принт.
- Букумирић 2012: М. Букумирић, *Речник говора северне Мејхохије*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Грковић 1977: М. Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд: Вук Караџић.
- Елезовић 1998: Г. Елезовић, *Речник косовско-мејхохиског дијалекта I и II*, Приштина: Институт за српску културу.
- Жугић 2004: Р. Жугић, Мотивисаност зоонима и њихов однос према личним надимцима и личним именима. *Јужнословенски филолог* XL, 177–192.
- Ивезић 2006: М. Ивезић, Етнолошка истраживања Бруса и околине. *Жупски зборник*, год. I, бр. 1, Александровац, 201–210.
- Јаћимовић, Петровић 2003: М. Јаћимовић, Д. Петровић, *Ономастика Качера*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Калуђеровић 2004: А. Калуђеровић, Зоонимија села Мајиловац (код Великог Градишта), у: М. Ковачевић, Ј. Петковић (ур.), *Савремена проучавања језика и књижевности*, год. XV, књ. 1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Караџић 1852: В. Стефановић Караџић, *Српски рјечник: исшумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, Беч: Штампарија Јерменскога наместира.
- Клајн 2003: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Део 2, Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ, Нови Сад: Матица српска.
- Николић, М, Николић, В. 2017: М. Nikolić, V. Nikolić, Motivacija davanja naknadnog imena ovcama (Ovis Aries) u poemі „Ovce” srpskog pesnika Matije Bečkovića. *Acta onomastica*, LVIII, 106–114.
- Николић 2021: М. Nikolić, Iz srpske literarne onomastike: imena mužjaka govečeta (*Bos taurus*) u zbirci pesama *Živo blago* Radenka Stanića. *Acta onomastica*, LXII/1, 64–83.
- Петровић 2009: М. Петровић, Из ономастике Рађевине: Зооними једног рађевског села. *Годишњак за српски језик и књижевност*, год. XXII, бр. 9, 377–392.
- Петровић 2013: В. Петровић, Зоонимски систем села Миљевићи (код Пријепоља). *Годишњак за српски језик*, год. 26, бр. 13, 413–425.
- Петровић 2020: V. Petrović, Podudaranja u zoonimskom sistemu Vukovog Rječnika i jednog prijevoljskog sela. *Naučne publikacije Državnog univerziteta u Novom Pazaru. Serija B, Društvene & humanističke nauke*, год. 3, br. 2, 96–106.
- Радић 2010: П. Радић, *Копеоички говор, етногеографски и културолошки приступ*, Београд: Српска академија наука и уметности, Етнографски институт.
- РСАНУ I–XXI: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српскохрватски језик, 1959–2021.
- РСЈ 2011: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Чилаш Шимпрага, Хорват 2014: А. Čilaš Šimpraga, J. Horvat, Iz hrvatske zoonimije: imenovanje krava. *Folia onomastica Croatica*, 23, 39–75.
- Шћепановић 1997: М. Шћепановић, *Именослов ваљевске Пејшнице*, Београд: Институт за српски језик САНУ, Ваљево: Истраживачка станица Петница.

- Шћепановић 2000: М. Шћепановић, Зоонимија подјаворских села I. *Српски језик* V/1–2, 595–622.
- Шћепановић 2002: М. Шћепановић, Зооним као ономастички термин. *Српски језик* VII/1–2, 321–326.
- Шћепановић 2003: М. Шћепановић, Српска ономастичка терминологија. *Свети речи* VII/15–16, 14–16.

ON THE ZOONYMY OF THE IGROŠ VILLAGE NEAR BRUS

Summary

This paper discusses the zoonymy of the Igroš village in the municipality of Brus. The main goal of this paper is to list zoonoms and analyze them from a semantic and structural aspect. The research was conducted in early 2024, and all the material was recorded in the dialect pronunciation of the informants, native speakers of the Kosovo-Resavian dialect. The conducted analysis showed that, from a semantic point of view, in our data, we find examples motivated by: the color of hair or feathers, the appearance of marks and other specific markings on an animal's body, the appearance of animal body parts, behavior of an animal, the time of maturation and the number of cubs born, the other features of an animal, and zoonyms motivated by other onomastic categories. All recorded zoonyms can be divided into three subcategories according to their structure: animal names created by the process of (trans)onymization, names created by derivation, and compound names. Since the number of animals in this village is decreasing and the names have been recorded based on the memories of informants, we emphasize the importance of continuing the research in question.

Keywords: onomastics, zoonymy, zoonym, Kosovo-Resava dialect, Igroš village, Brus

Tamara S. Minić